

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

28. veebruar 2012*

Keskkonnakaitse — Direktiiv 2001/42/EÜ — Artiklid 2 ja 3 — Teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamine — Veekogude kaitsmine põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest — Kavad ja programmid — Keskkonnamõju eelnev hindamata jätmine — Kava või programmi tühistamine — Võimalus säilitada kava või programmi mõju — Tingimused

Kohtuasjas C-41/11,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Conseil d'État' (Belgia) 18. jaanuari 2011. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 26. jaanuaril 2011, menetluses

Inter-Environnement Wallonie ASBL,

Terre wallonne ASBL

versus

Région wallonne,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot ja U. Lohmus, kohtunikud A. Rosas, E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, C. Toader (ettekandja) ja E. Jarašiūnas,

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretär: ametnik R. Šereš,

arvestades kirjalikus menetluses ja 8. novembri 2011. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- Inter-Environnement Wallonie ASBL, esindaja: *avocat* J. Sambon,
- Terre wallonne ASBL, esindaja: *avocat* A. Lebrun,
- Belgia valitsus, esindaja: T. Materne, keda abistas *avocat* A. Gillain,
- Prantsuse valitsus, esindajad: G. de Bergues, A. Adam ja S. Menez,
- Euroopa Komisjon, esindajad: P. Oliver, A. Marghelis ja B. D. Simon,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

olles 8. detsembri 2011. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab tingimusi, mille kohaselt „kava” või „programm” Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. juuni 2001. aasta direktiivi 2001/42/EÜ teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta (ELT L 197, lk 30; ELT eriväljaanne 15/06, lk 157) tähenduses, mille keskkonnamõju ei ole hinnatud, kuigi see on nimetatud direktiivis ette nähtud, võib siiski ajutiselt kehtima jääda.
- 2 Taotlus on esitatud ühelt poolt Inter-Environnement Wallonie ASBL (edaspidi „Inter-Environnement Wallonie”) ja Terre wallonne ASBL (edaspidi „Terre wallonne”) ning teiselt poolt Région wallonne (edaspidi „Vallooni piirkond”) vahelistes kohtuvaidlustes, mille ese on nõue tühistada Vallooni valitsuse 15. veebruari 2007. aasta määrus, millega muudetakse keskkonnaseadustiku II raamatut, mis sisaldab veeseadustikku, selles osas, mis puudutab lämmastiku säästvat käitlemist põllumajanduses (*Moniteur belge*, 7.3.2007, lk 11118; edaspidi „vaidlustatud määrus”).

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 91/676/EMÜ

- 3 Nõukogu 12. detsembri 1991. aasta direktiivi 91/676/EMÜ veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest (EÜT L 375, lk 1; ELT eriväljaanne 15/02, lk 68) artikli 1 kohaselt on selle direktiivi eesmärk vähendada põllumajandusest lähtuvatest nitraatidest põhjustatud või tingitud veereostust ning hoida ära edasist veereostust.
- 4 Nimetatud direktiivi artikli 3 lõiked 1 ja 2 sätestavad:

„1. Liikmesriigid määravad I lisas sätestatud kriteeriumide põhjal kindlaks veekogud, mis on reostunud, ja veekogud, mida reostus võib mõjutada, kui artikli 5 kohaseid meetmeid ei võeta.

2. Liikmesriigid määravad kahe aasta jooksul pärast käesoleva direktiivi teatavakstegemist tundlikeks aladeks kõik sellised maa-alad oma territooriumil, kust lõikes 1 määratletud veekogud saavad oma vee ja mis soodustavad nende veekogude reostumist. Nad teatavad sellest esmasest määramisest komisjonile kuue kuu jooksul.”
- 5 Nimetatud direktiivi artikli 4 lõike 1 punkt a näeb ette, et „[s]elleks et tagada kõikide veekogude üldine kaitse reostuse eest, [koostavad] liikmesriigid kahe aasta jooksul pärast käesoleva direktiivi teatavakstegemist [...] hea põllumajandustava eeskirja või eeskirjad, mida põllumajandustootjad täidavad vabatahtlikkuse alusel ning mille sätted hõlmavad vähemalt II lisa punktis A nimetatud punkte”.
- 6 Sama direktiivi artikli 5 kohaselt:

„1. Artiklis 1 määratletud eesmärkide saavutamiseks peavad liikmesriigid käivitama tundlike alade suhtes tegevusprogrammid [...].

2. Tegevusprogramm võib hõlmata kõiki tundlikke alasid liikmesriigi territooriumil või kui liikmesriik seda vajalikuks peab, tohib eri tundlike alade või nende osade suhtes käivitada erinevaid programme.

3. Tegevusprogrammides võetakse arvesse järgmist:

- a) olemasolevaid teaduslikke ja tehnilisi andmeid eelkõige põllumajandusest ja muudest allikatest pärinevate lämmastikukoguste kohta;
- b) keskkonnatingimusi kõnealuse liikmesriigi asjakohastes piirkondades.

4. Tegevusprogramme rakendatakse nelja aasta jooksul pärast käivitamist ning need koosnevad järgmistest kohustuslikest meetmetest:

- a) III lisas kirjeldatud meetmed;
- b) liikmesriikide poolt artikli 4 kohaselt kehtestatud hea põllumajandustava eeskirjades sätestatud meetmed, välja arvatud meetmed, mis on asendatud III lisas kirjeldatud meetmetega.

5. Peale selle võtavad liikmesriigid tegevusprogrammide raames täiendavalt või tõhusamalt meetmeid, mida nad vajalikuks peavad, kui algusest peale on selge või tegevusprogrammide rakendamise käigus saab selgeks, et lõikes 4 osutatud meetmed ei ole artiklis 1 määratletud eesmärkide saavutamiseks küllaldased. Kõnealuseid meetmeid valides võtavad liikmesriigid arvesse nende tõhusust ja kulusid võrreldes muude võimalike ennetusmeetmetega.

[...]”.

- 7 Direktiivi 91/676 III lisa „Artikli 5 lõike 4 punktis a osutatud tegevusprogrammidesse lisatavad meetmed” näeb eelkõige ette, et nende meetmete hulka kuuluvad eeskirjad, mis muu hulgas puudutavad loomasõnnikumahutite mahutavust.

Direktiiv 2001/42

- 8 Direktiivi 2001/42 artikkel 2 sätestab:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) *kavad ja programmid* – kavad ja programmid, kaasa arvatud need, mida kaasrahastab Euroopa Ühendus, ja nende mis tahes muudatused:
 - mille koostab ja/või võtab vastu riigi, piirkondliku või kohaliku tasandi asutus või mille koostab asutus vastuvõtmiseks parlamendi või valitsuse õigusloomemenetluse kaudu, ja
 - mida nõutakse siseriiklike õigusnormidega;
- b) *keskkonnamõju hindamine* – keskkonnamõju hindamine, konsultatsioonide pidamine, otsuste tegemisel keskkonnamõju ja konsultatsioonide tulemustega arvestamine ning otsusest teavitamine vastavalt artiklitele 4–9;

[...]”.

9 Nimetatud direktiivi artikkel 3 sätestab:

„1. Vastavalt artiklitele 4–9 korraldatakse lõigetes 2–4 osutatud tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga kavade ja programmide keskkonnamõju hindamine.

2. Kui lõikest 3 ei tulene teisiti, hinnatakse kõigi nende kavade ja programmide keskkonnamõju,

- a) mis on koostatud põllumajanduse, metsanduse, kalanduse, energeetika, tööstuse, veonduse, jäätmehoolduse, veemajanduse, telekommunikatsiooni, turismi, asulaplaneerimise või maakasutuse valdkonnas ja millega luuakse raamistik tulevase nõusoleku saamiseks projektidele, mis on loetletud [nõukogu 27. juuni 1985. aasta] direktiivi 85/337/EMÜ [teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (EÜT L 175, lk 40; ELT eriväljaanne 15/01, lk 248; mida on muudetud nõukogu 3. märtsi 1997. aasta direktiiviga 97/11/EÜ (EÜT L 73, lk 5; ELT eriväljaanne 15/03, lk 151; edaspidi „direktiiv 85/337”)] I ja II lisas; või
- b) mille suhtes on peetud vajalikuks korraldada hindamine [nõukogu 21. mai 1992. aasta] direktiivi 92/43/EMÜ [looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (ELT L 206, lk 7; ELT eriväljaanne 15/02, lk 102)] artikli 6 või 7 alusel seoses tõenäolise mõjuga asukohas.

[...]

4. Liikmesriigid otsustavad, kas lõikes 2 osutamata kavadel ja programmidel, mis loovad raamistiku tulevase nõusoleku saamiseks projektidele, on tõenäoliselt oluline keskkonnamõju.

5. Liikmesriigid otsustavad, kas lõigetes 3 ja 4 osutatud kavadel ja programmidel on tõenäoliselt oluline keskkonnamõju, üksikjuhtumite uurimise või kava- ja programmi liikide kindlaksmääramise või mõlema lähenemisviisi ühitamise teel. Otsustamisel võtavad liikmesriigid alati arvesse II lisas sätestatud asjakohaseid kriteeriume, et tagada tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga kavade ja programmide kuulumine käesoleva direktiivi reguleerimisalasse.

[...]”.

Direktiiv 85/337

- 10 Direktiivi 85/337 artikli 4 kohaselt tuleb hinnata direktiivi I lisas loetletud projektide keskkonnamõju, samas kui II lisas loetletud projektide keskkonnamõju hinnatakse juhul, kui need ületavad teatavad liikmesriikide poolt määratavad künnised, või juhtumipõhiselt.
- 11 Direktiivi 85/337 I lisas on eelkõige nimetatud „[k]analad ja sigalad, kus on üle [...] 85 000 nuumkanakoha või 60 000 munakanakoha; [...] 3000 nuumseakoha (üle 30 kg); või [...] 900 emisekoha”, samas kui selle direktiivi II lisa mainib omakorda põllu-, metsa- või veemajandustegevust, nagu projektid harimata maa või poollooduslike alade intensiivpõllunduseks ning looma-, linna ja kalakasvandusrajatiste projekte, mis ei ole hõlmatud asjaomase direktiivi I lisas.

Siseriiklik õigus

Õigusaktid, millega võetakse üle direktiiv 2001/42

- 12 Direktiiv 2001/42 võeti Vallooni piirkonna õigusesse üle keskkonnaseadustiku I raamatu artikliga D. 52 jj (*Moniteur belge*, 9.7.2004, lk 54654).

13 Nimetatud seadustiku artikkel D. 53 sätestab:

„1. Artiklitele 52–61 vastav keskkonnamõju hindamine viiakse läbi valitsuse koostatud I loetelus esitatud kavade ja programmide ning nende muudatuste suhtes:

- 1) mis on koostatud põllumajanduse, metsanduse, kalanduse, [...], tööstuse, [...], jäätmehoolduse, veemajanduse, maakasutuse, [...] valdkonnas ning millega luuakse raamistik tulevase nõusoleku saamiseks projektidele, mis on kantud artikli 66 [lõike] 2 alusel koostatud loetellu;
- 2) mille puhul tuleb korraldada 12. juuli 1973. aasta looduskaitseaduse artiklis 29 ette nähtud hindamine.

[...]

3. Valitsus võib käesolevas peatükis sätestatu alusel kehtestada keskkonnamõju hindamise kohustuse selliste kavade ja programmide suhtes, mis on tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga ja mida ei ole ette nähtud dekreedid, õigustloova või haldusaktiga.[...]”.

14 Nimetatud seadustiku artikkel R. 47 sätestab:

„Artikli 53 lõike [1] õigustloova osa kohane kavade ja programmide loetelu on esitatud V lisas.”

- 15 Asjaomases V lisas, mis kehtestati Vallooni valitsuse 17. märtsi 2005. aasta määrusega keskkonnaseadustiku I raamatu kohta (*Moniteur belge*, 4.5.2005, lk 21184), on muu hulgas ära toodud õhu ja pinnase kvaliteeti ning looduskaitset puudutavad tegevusprogrammid. Samas ei sisalda see lisa tegevusprogrammi tundlikel aladel põllumajanduses lämmastiku käitlemise kohta, mis oli algselt Vallooni piirkonna õiguses kehtestatud 10. oktoobri 2002. aasta määrusega.

Direktiiviga 91/676 seotud õigusaktid

- 16 Mis puudutab täpsemalt viimati nimetatud tegevusprogrammi puudutavaid asjakohaseid sätteid, mis kehtivad praegu Vallooni piirkonnas, siis need sisalduvad vaidlustatud määruses. Nimetatud määrus määratleb põllumajanduses lämmastiku käitlemise tingimused kogu Vallooni piirkonna territooriumil. Määrus käsitleb ka lämmastiku käitlemist tundlikel aladel, mille osas kehtestab määrus direktiivi 91/676 artiklis 5 ette nähtud tegevusprogrammi. Tundlikud alad moodustavad kogu piirkonna territooriumist 42% ja katavad 54% seal kasutusel olevast põllumajandusmaast.

Conseil d'État' menetluses olevat vaidlust puudutavad õigusaktid

- 17 Lois coordonnées sur le Conseil d'Etat (Conseil d'Etat'd käsitlevad konsolideeritud seadused) artiklis 14 ter on sätestatud:

„Kui halduskollegium peab seda vajalikuks, toob ta üldsättega välja tühistatud õigustloovate aktide sätete need tagajärjed, mida tuleb pidada lõplikuks või mis tuleb ajutiselt jõusse jätta tema määratava tähtpäevani”.

Põhikohtuasi ja eelotsusemenetlus liidetud kohtuasjades C-105/09 ja C-110/09

- 18 Euroopa Kohus otsustas 22. septembri 2005. aasta otsuses kohtuasjas C-221/03: komisjon *vs.* Belgia (EKL 2005, lk I-8307), et kuna Belgia Kuningriik ei ole ettenähtud tähtaja jooksul võtnud meetmeid, mis on vajalikud Valloonia piirkonna suhtes direktiivi 91/676 artikli 3 lõigete 1 ja 2 ning artiklite 5 ja 10 täielikuks ja korrektseks rakendamiseks, siis on Belgia Kuningriik rikkunud sellest direktiivist tulenevaid kohustusi.
- 19 Nimetatud kohtuotsuse täitmiseks võttis Vallooni valitsus direktiivi 91/676 artikli 5 alusel vastu vaidlustatud määruse. See muudab keskkonnaseadustiku II raamatut, see tähendab veeseadustikku selles osas, mis puudutab lämmastiku säästvat käitlemist põllumajanduses ning sisaldab sõnaselget viidet eespool viidatud kohtuotsusele komisjon *vs.* Belgia.
- 20 Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie nõudsid Conseil d'État' kaudu nimetatud määruse tühistamist, väites eelkõige, et selle puhul on tegemist „programmiga” direktiivi 2001/42 tähenduses ning sel põhjusel oleks tulnud hinnata selle keskkonnamõju vastavalt nimetatud direktiivile. Vallooni valitsus väitis seevastu, et programm lämmastiku käitlemiseks põllumajanduses ei kuulu direktiivi 2001/42 kohaldamisalasse.
- 21 Lisaks nõudis Terre wallonne esialgse õiguskaitse abinõuna vaidlustatud määruse kohaldamise peatamist. Eelotsusetaotluse esitanud kohus jättis selle taotluse 7. augusti 2007. aasta otsusega siiski rahuldamata, leides, et „vaidlustatud õigusakti kohaldamise peatamise tulemusel pikeneks vastaspoole tegevusetus, mis sai alguse enne vaidlusaluse õigusakti vastuvõtmist”, ning lisaks ei ole see ühing omalt poolt täpsustanud, kuidas konkreetselt võib vaidlustatud õigusakti kohene kohaldamine tekitada talle suurt ja raskesti heastatavat kahju.
- 22 Neil asjaoludel otsustas Conseil d'État 11. märtsi 2009. aasta otsusega menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas tundlikke alasid puudutav lämmastiku käitlemise programm, mille käivitamine on ette nähtud [direktiivi 91/676] artikli 5 lõikes 1, on [direktiivi 2001/42] artikli 3 lõike 2 [punktis] a osutatud kava või programm, mis on koostatud põllumajanduse, metsanduse, kalanduse, energeetika, tööstuse, veonduse, jäätmehoolduse, veemajanduse, telekommunikatsiooni, turismi, asulaplaneerimise või maakasutuse valdkonnas, ja kas sellega luuakse raamistik tulevase nõusoleku saamiseks projektidele, mis on loetletud [direktiivi 85/337] I ja II lisas?
2. Kas tundlikke alasid puudutav lämmastiku käitlemise programm, mille käivitamine on ette nähtud [direktiivi 91/676] artikli 5 lõikes 1, on [direktiivi 2001/42] artikli 3 lõike 2 [punktis] b osutatud kava või programm, mille suhtes on peetud vajalikuks korraldada hindamine [direktiivi 92/43] artikli 6 või 7 alusel seoses tõenäolise mõjuga asukohas, iseäranis kui kõnealust lämmastiku käitlemise programmi kohaldatakse kõikide Vallooni piirkonna tundlike alade suhtes?
3. Kas tundlikke alasid puudutav lämmastiku käitlemise programm, mille käivitamine on ette nähtud [direktiivi 91/676] artikli 5 lõikes 1, on [direktiivi 2001/42] artikli 3 lõikes 2 osutamata kava või programm, mis loob raamistiku tulevase nõusoleku saamiseks projektidele ja mille kohta liikmesriigid peavad [direktiivi 2001/42] artikli 3 lõike 4 kohaselt otsustama, kas neil kavadel ja programmidel on tõenäoliselt oluline keskkonnamõju vastavalt [viimati nimetatud direktiivi artikli 3 lõikele 5]?”

- 23 Nende eelotsusetaotluste pinnalt tehti 17. juuni 2010. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-105/09 ja C-110/09: Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie (EKL 2010, lk I-5611), milles Euroopa Kohus otsustas:

„[...] [d]irektiivi 91/676 [...] artikli 5 lõike 1 alusel kehtestatud tegevusprogrammi puhul on põhimõtteliselt tegemist direktiivi 2001/42 artikli 3 lõike 2 punktis a nimetatud kava või programmiga, kui see kujutab endast „kava” või „programmi” selle direktiivi artikli 2 lõike 1 punkti a tähenduses ja sisaldab meetmeid, millest kinnipidamisest sõltub [...] direktiivi 85/337 [...] I ja II lisas loetletud projektidele teostusloa andmine.”

Põhikohtuasjas seejärel toimunu ja käesolevas kohtuasjas esitatud eelotsuse küsimus

- 24 11. märtsi 2009. aasta otsusega, millega Conseil d'État esitas Euroopa Kohtule eelotsuse küsimused kohtuasjas C-110/09: Inter-Environnement Wallonie, tühistas eelotsusetaotluse esitanud kohus ka teatavad vaidlustatud määruse artiklid, säilitades samas teatavate artiklite mõju osas, mis puudutab nendes ettenähtud erandeid, ning osas, mis puudutab varem vastu võetud otsuseid. Seetõttu puudutab vaidlus põhikohtuasjas sellest ajast alates peamiselt Inter-Environnement Wallonie ja Terre wallonne'i kaebusi niivõrd, kui nendes nõutakse, et kohus tühistaks vaidlustatud määruse 3. osa 6. jaotise, mis käsitleb „lämmastiku käitlemist tundlikel aladel”.
- 25 Selles osas ilmneb eelotsusetaotlusest, et Inter-Environnement Wallonie ei seadnud vaidlustatud määruse seaduslikkust kahtluse alla osas, milles see puudutab tundlikke alasid, mida käsitletakse selle määruse 3. osa 6. jaotises. Samas leidis ta, et kuna vaidlustatud määrus kujutab endast veeseadustiku üht peatükki, mis sisaldab omavahel lahutamatuid sätteid, siis taotles ta selle määruse kõigi sätete tühistamist, sealhulgas nende, mis ei tarvitse kuuluda „programmi” alla direktiivi 2001/42 tähenduses, ega tarvitse kujutada endast niisugust programmi. Ka Terre Wallonne oli vaidlustatud määruse tervikuna tühistamise poolt, põhjusel et selle sätted on üksteisest lahutamatud. See kaebuse esitaja mõõnis eelotsusetaotluse esitanud kohtus siiski, et tühistamisotsuse võiks välja kuulutada ilma sellele tagasiulatuvat jõudu andmata, kui vaidlustatud õigusakti mõju ajas piirataks.
- 26 Vallooni piirkond omalt poolt leidis, et enamik vaidlustatud määruse sätetest ei kuulu direktiivi 91/676 artikli 5 alusel vastu võetud programmi mõiste alla ja seetõttu ka mõiste „programm” alla direktiivi 2001/42 tähenduses, nimelt kuna kõnealused sätted ei määratle niisuguste programmide rakendamist, mis on loetletud direktiivi 85/337 I ja II lisas. Nii võib põhikohtuasja vastustaja väitel direktiivi 91/676 artiklis 5 nõutud tegevusprogrammi mõiste alla ja seega ka „programmi” mõiste alla direktiivi 2001/42 tähenduses kuuluda ainult vaidlustatud määruse 3. osa 6. jaotis osas, milles see puudutab lämmastiku käitlemist tundlikel aladel. Sellest järelduvat, et direktiivi 2001/42 nõuete alusel keskkonnamõju hindamata jätmise tõttu tuleks tühistada ainult see jaotis, kuna Vallooni piirkonna väitel on see lahutatav vaidlustatud määruse muudest sätetest, mis moodustavad direktiivi 91/676 ülevõtivate meetmete põhituumiku.
- 27 Pärast eespool viidatud kohtuotsust Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie leidis Conseil d'État, et vaidlustatud määrus kujutab endast „kava” või „programmi” direktiivi 2001/42 artikli 3 lõike 2 punkti a tähenduses. Kuna esiteks ei olnud selle määruse suhtes enne selle vastuvõtmist läbi viidud nimetatud direktiivis ettenähtud keskkonnamõju hindamist ning teiseks ei olnud Euroopa Kohus piiranud eespool viidatud kohtuotsuse Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie ajalist mõju, siis tuleks see määrus tühistada.
- 28 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib siiski, et vaidlustatud määruse tagasiulatuvalt tühistamine jätaaks Belgia õiguskorra Vallooni piirkonnas ilma direktiivi 91/676 ülevõtivate meetmeteta kuni tühistatud õigusakt on uuesti vastu võetud ning looks olukorra, kus Belgia Kuningriik rikuks sellest direktiivist tulenevaid kohustusi.

- 29 Neil asjaoludel otsustas Conseil d'État menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas Conseil d'État,

- kellele on esitatud kaebus [vaidlustatud] määruse tühistamiseks,
- olles tuvastanud, et see määrus võeti vastu direktiivis 2001/42[...] ette nähtud menetlust järgimata ning on seetõttu vastuolus Euroopa Liidu õigusega ja tuleb tühistada,
- olles samal ajal tuvastanud, et vaidlustatud määrus rakendab kohaselt direktiivi 91/676[...],

võib kohtu poolt õigusakti tühistamise tagajärgi ajaliselt edasi lükata lühikeseks ajavahemikuks, mis on vajalik tühistatud õigusakti taaskehtestamiseks, selleks et säilitada liidu keskkonnaõiguses teatud konkreetne rakendusmeede järjepidevust katkestamata?”

Pärast eelotsusetaotluse esitamist asetleidnu

- 30 Terre wallonne'i, Belgia valitsuse ja komisjoni esitatud kirjalikes märkustes sisalduvast teabest, mida on kinnitanud eelotsusetaotluse esitanud kohus, ilmneb, et Vallooni valitsus võttis 31. märtsil 2011 vastu arrêté [...] modifiant le livre II du code de l'environnement contenant le code de l'eau en ce qui concerne la gestion durable de l'azote en agriculture (määrus, millega muudetakse veeseadustikku sisaldavat keskkonnaseadustiku II raamatut seoses lämmastiku säästva käitlemisega põllumajanduses (edaspidi „uus määrus”).
- 31 Selle määruse volitustest ilmneb, et see võeti eelkõige vastu keskkonnaseadustiku I raamatu V osa alusel, mis käsitleb keskkonnamõju hindamist, ning seejärel esiteks Vallooni säästva keskkonnaarengu nõukogu poolt 5. märtsil 2009 strateegilise keskkonnahindamise aruande kohta antud arvamuse alusel ning teiseks 5. jaanuarist kuni 19. veebruarini 2009 k.a toimunud avaliku küsitluse põhjal.
- 32 Uue määruse artikkel 1 märgib, et see määrus võtab üle direktiivi 91/676, samas kui artikkel 4 sätestab, et vaidlustatud määrus tunnistatakse kehtetuks. Uue määruse artikkel 8 näeb seevastu ette, et vaidlustatud määruse rakendusaktid jääva jõusse, kuni nende andja need tühistab. Lisaks näeb selle määruse artikkel 3 ette keskkonnaseadustiku artikli R 460 (mis kuulub veeseadustikku) sisu asendamise tekstiga, mis kehtestab kohustuse viia nõuetega kooskõlla teatavad põllumajandusliku infrastruktuuri rajatised, täpsemalt need, mis on mõeldud loomasõnniku, linnukasvandustest pärineva sõnniku, vedela virtsa ja läga ladustamiseks. Kuupäevad, milleks need rajatised peavad olema kooskõlla viidud, on 31. detsember 2008, 31. detsember 2009 või 31. detsember 2010 ehk kuupäevad, mis on uue määruse vastuvõtmise kuupäevast varasemad ning eelkõige karjakasvatuse puhul on need kindlaks määratud peamiselt teatavate kariloomade lämmastikutootmist puudutavate künnistega. Neid tähtaegu võib siiski edasi lükata vääramatul jõu või erakorraliste asjaolude esinemisel.

Eelotsusetaotluse vastuvõetavus

- 33 Komisjon tugineb peamiselt sellele, et uue määruse vastuvõtmist arvestades on eelotsusetaotlus muutunud ainetuks ning seetõttu tuleb seda pidada vastuvõetamatuks.
- 34 Vastuseks Euroopa Kohtu küsimusele andis Conseil d'État siiski teada, et ta jääb oma eelotsuseküsimuse juurde niivõrd, kui uus määrus ei mõjuta tema menetluses olevat kohtuasja, arvestades, et see määrus ei reguleeri kohtuasjas arutluse all olevat ajavahemikku, kuna nimetatud kohtu väitel ei ole uuel määruel tagasiulatuvat jõudu.

- 35 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldatakse, et liidu õiguse tõlgendamist puudutavad küsimused, mis siseriiklik kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille täpsuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne, on asjakohased. Siseriikliku kohtu esitatud eelotsusetaotluse saab Euroopa Kohus jätta läbi vaatamata vaid siis, kui on ilmne, et liidu õigusnormi tõlgendamine, mida siseriiklik kohus palub, ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, või ka juhul, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele (vt seda teemat viimati käsitletud 22. juuni 2010. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-188/10 ja C-189/10: Melki ja Abdeli, EKL 2010, lk I-5667, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 36 Lisaks on väljakujunenud kohtupraktika kohaselt siseriiklikul kohtul, kes asja menetleb, pädevus kohtuasja eripära arvestades hinnata nii eelotsuse vajalikkust oma otsuse tegemiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust (24. juuni 2008. aasta otsus kohtuasjas C-188/07: Commune de Mesquer, EKL 2008, lk I-4501, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 37 Selles osas ilmneb eelotsusetaotluse esitanud kohtu edastatud teabest, et nimetatud kohtu esitatud küsimus on jätkuvalt selle kohtu menetluses olevat vaidlust arvestades asjakohane ning selle vaidluse lahendamiseks on tal tarvis vastust sellele küsimusele.
- 38 Neil asjaoludel tuleb Conseil d'État' küsimusele vastata.

Eelotsuse küsimuse analüüs

- 39 Oma küsimusega ning arvestades põhikohtuasjas vahepeal toimunut soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas, kus kohtule on esitatud kaebus sellise siseriikliku õigusakti tühistamiseks, mis kujutab endast „kava” või „programmi” direktiivi 2001/42 tähenduses, ja kus see kohus tuvastab, et nimetatud kava või programmi vastuvõtmisel ei ole järgitud viidatud direktiivis ette nähtud kohustust viia läbi eelnev keskkonnamõju hindamine, kuid kus see kohus tuvastab siiski, et vaidlustatud õigusakt võtab nõuetekohaselt üle direktiivi 91/676, võib tugineda siseriikliku õiguse sättele, mis lubab kohtul säilitada selle õigusakti teatav mõju kuni kuupäevani, mil jõustuvad meetmed, millega kõrvaldatakse tuvastatud rikkumine.
- 40 Sissejuhatuseks tuleb meenutada, et vastavalt direktiivi 2001/42 artiklile 1 on selle direktiivi peamine eesmärk tagada tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga kavade ja programmide keskkonnamõju hindamine nende koostamise käigus ja enne nende vastuvõtmist (eespool viidatud kohtuotsus Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie, punkt 32, ning 22. septembri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-295/10: Valčiukienė jt, EKL 2011, lk I-8819, punkt 37).
- 41 See direktiiv sätestab keskkonnaaruande koostamise, konsultatsioonimenetluse läbiviimise, keskkonnamõju hindamistulemustega arvestamise ning hindamistulemuste otsustest teavitamise miinimumnõuded (eespool viidatud kohtuotsus Terre wallonne ja Inter-Environnement Wallonie, punkt 33).
- 42 Kui selles direktiivis puuduvad sätted, mis käsitlevad selles ettenähtud menetlusnormide rikkumise tagajärgi, siis on liikmesriikide ülesanne võtta oma pädevuse raames kõik vajalikud üld- või erimeetmed, et kõikide „kavade” või programmide” suhtes, millel võib olla „oluline keskkonnamõju” direktiivi 2001/42 tähenduses, viidaks enne nende vastuvõtmist läbi keskkonnamõju hindamine vastavalt selles direktiivis sätestatud menetluseeskirjadele ja kriteeriumidele (vt analoogia alusel 24. oktoobri 1996. aasta otsus kohtuasjas C-72/95: Kraaijeveld jt, EKL 1996, lk I-5403, punkt 61; 16. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-435/97: WWF jt, EKL 1999, lk I-5613, punkt 70, ning 7. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-201/02: Wells, EKL 2004, lk I-723, punkt 65).

- 43 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et lähtudes EL lepingu artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõttest on liikmesriigid kohustatud kõrvaldama liidu õiguse rikkumise õigusvastased tagajärjed (vt eelkõige 16. detsembri 1960. aasta otsus kohtuasjas 6/60: *Humblet vs. Belgia riik*, EKL 1960, lk 1125, 1146, ja 19. novembri 1991. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-6/90 ja C-9/90: *Francovich jt*, EKL 1991, lk I-5357, punkt 36). Selline kohustus on igal asjassepuutuva liikmesriigi ametiasutusel oma pädevuse piires (12. juuni 1990. aasta otsus kohtuasjas C-8/88: *Saksamaa vs. komisjon*, EKL 1990, lk I-2321, punkt 13, ning eespool viidatud kohtuotsus *Wells*, punkt 64 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 44 Sellest tuleneb, et kui „kava” või „programmi” suhtes oleks enne selle vastuvõtmist tulnud läbi viia keskkonnamõju hindamine vastavalt direktiivi 2001/42 nõuetele, siis on pädevad ametiasutused kohustatud võtma kõik üld- või erimeetmed niisuguse hindamise läbiviimata jätmise heastamiseks (vt analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsus *Wells*, punkt 68).
- 45 Niisugune kohustus on ka liikmesriikide kohtutel, kellele on esitatud kaebus taolise siseriikliku õigusakti tühistamiseks, ning sellega seoses tasub meenutada, et kõnealuste „kavade” või „programmide” peale esitatavatele kaebustele kohaldatavad menetluseeskirjad kuuluvad vastavalt liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõttele iga liikmesriigi sisemisse õiguskorda, tingimusel et need ei oleks ebasoodsamad sarnaseid siseriiklike olukordi reguleerivatest eeskirjadest (võrdväarsuse põhimõte) ega muudaks liidu õiguskorra alusel antud subjektiivsete õiguste kasutamist praktikas võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte) (vt eespool viidatud kohtuotsus *Wells*, punkt 67 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 46 Seetõttu peavad kohtud, kelle poole on niisuguses asjas pöördutud, võtma oma siseriikliku õiguse alusel sellise „kava” või „programmi” peatamise või tühistamise meetmed, mis on võetud vastu keskkonnamõju hindamise läbiviimise kohustust eirates (vt analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsus *Wells*, punkt 65).
- 47 Direktiivi 2001/42 põhieesmärki eiratakse juhul, kui liikmesriigi kohtud, kelle poole on niisuguses asjas pöördutud, et võtaks niisuguse kohtuasja raames ning menetlusautonoomia piires oma siseriiklikus õiguses ettenähtud meetmeid, mis on kohased vältimaks olukorda, et selline kava või programm ning ka programmi raames käivitamisele kuuluvad projektid võidaks ellu viia ilma nende keskkonnamõju hindamata.
- 48 Põhikohtuasja puhul on selge, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu poole on pöördutud niisuguses asjas. Siiski on tarvis teada, kas ta võib niisuguse kohtuasja raames ning vaidlustatud määrust tühistades erandlikult ning arvestades põhikohtuasja konkreetseid asjaolusid kohaldada siseriiklikku sätet, mis võimaldab tal säilitada selle määruse mõju kuni kuupäevani, mil jõustuvad meetmed, mis võimaldavad kõrvaldada tuvastatud rikkumise.
- 49 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu väitel võib direktiivi 2001/42 ettekirjutusi eirates vastu võetud vaidlustatud määruse mõju säilitamine olla esiteks õigustatud seetõttu, et selle tühistamine tagasiulatuvalt jätaaks Belgia õiguskorra Vallooni piirkonda puutuvalt ilma direktiivi 91/676 üle võtvatest meetmetest. Teiseks oleks mõju säilitamine ajas suhteliselt piiratud, kuna see hõlmaks üksnes ajavahemikku, mis kulub uue määruse jõustumiseni.
- 50 Lisaks leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, olemata selles küll täiesti kindel, et vaidlustatud määruse kooskõla direktiiviga 91/676 paistab tulenevat eelkõige komisjoni 20. detsembri 2007. aasta otsusest 2008/96/EÜ, millega lubatakse Belgia taotletud, Vallooni piirkonda käsitlev erand nõukogu direktiivi 91/676/EMÜ veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest (ELT 2008, L 32, lk 21) rakendamisel. Selleks et anda kõnealusele liikmesriigile luba laotada suurem kogus sõnnikut, kui on ette nähtud direktiivi 91/676 III lisa punkti 2 teise lõigu esimese lause punktiga a, analüüsis komisjon vaidlustatud määrust, mida on mainitud nimetatud otsuse põhjenduses 6 ja artiklis 10, esitamata vastuväited sellele, kuidas viimati nimetatud direktiiv vaidlustatud määrusega

Vallooni piirkonnas üle võeti, ega asjaolule, et lämmastikku ja tundlikke alasid puudutav tegevusprogramm, mida nõuab selle direktiivi artikkel 5 ning mille moodustab vaidlustatud määruse 3. osa 6. jaotis, ei ole vastu võetud lähtuvalt keskkonnamõju hindamisest direktiivi 2001/42 tähenduses.

- 51 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab ka, et tundlikke alasid puudutavas osas kujutab vaidlustatud määrus endast „programmi” direktiivi 2001/42 artikli 2 tähenduses, võttes arvesse, et seda nõuab direktiivi 91/676 artikkel 5 ja selle on välja töötanud riikliku või piirkondliku taseme ametiasutus.
- 52 Lisaks, olgugi et Euroopa Kohus käsitles eespool viidatud kohtuotsuses Terre Wallonne ja Inter-Environnement Wallonie ainult direktiivi 91/676 artikli 5 lõikes 1 nõutavaid tegevusprogramme nagu see, mis sisaldub vaidlustatud määruse 3. osa 6. jaotises, kaldub eelotsusetaotluse esitanud kohus arvama, et kuna vaidlustatud määrus nõuab kõikide alade, sealhulgas tundlike alade suhtes niisuguste meetmete ja tegevusprogrammide koostamist, mis on loetletud direktiivi 91/676 artiklis 5 ja III lisas ning mille eesmärk on võidelda lämmastikureostuse vastu, siis kujutab see määrus endast tervikuna raamistikku, milles võib anda luba direktiivi 85/337 I ja II lisas loetletud projektide rakendamisele, nii et seda tuleb pidada niisuguseks „kavaks” või „programmiks” direktiivi 2001/42 artikli 3 lõike 2 punkti a tähenduses, mille suhtes on kohustuslik läbi viia keskkonnamõju hindamine ja mis ei sõltu sellest, et eelnevalt on tuvastatud olulise keskkonnamõju olemasolu.
- 53 Lisaks nendib see kohus, et vaidlustatud määruse puhul on tegemist korrastatud ja jagamatu süsteemiga, nii et tal ei ole võimalik tühistada ainult seda osa määrusest, mis käsitleb lämmastiku kasutamist tundlikel aladel, antud juhul 3. osa 6. jaotist.
- 54 Niisiis märgib Conseil d'État, et niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas peab ta vaidlustatud määruse tühistama põhjusel, et olgugi et selle suhtes on läbi viidud avalik küsitlus, milles osalesid põhikohtuasja kaebuse esitajad, ning viimased ei suutnud tõendada, et Vallooni piirkond ei võtnud arvesse nende poolt selles küsitluses esitatud seisukohti, ei ole selle suhtes sellegipoolest läbi viidud direktiiviga 2001/42 ette nähtud keskkonnamõju hindamist. Samas tekitaks ta seda tehes õiguslõnga seoses direktiivi 91/676 täitmisega, võttes arvesse, et see direktiiv, mis on vastu võetud keskkonnakvaliteedi parandamiseks, nõuab, et liikmesriigi õiguses oleksid olemas ülevõtmise meetmed, ning et lisaks võeti kõnealune määrus vastu eespool viidatud kohtuotsuse komisjon *vs.* Belgia täitmise tagamiseks.
- 55 Selle kohtu arvates ei ole aga välistatud, et keskkonnakaitse kõrge tase, mida Euroopa Liidu poliitika ELTL artikli 191 kohaselt selles valdkonnas taotleb, saavutataks põhikohtuasjas veelgi paremini pigem vaidlustatud määruse mõju säilitamise teel lühikese ajavahemiku vältel, mis on vajalik selle parandamiseks, kui tagasiulatuvalt tühistamise teel.
- 56 Arvestades käesoleva kohtuasja iseärasusi, mida on kirjeldatud käesoleva kohtuotsuse punktides 50–55, valitseb oht, et kui eelotsusetaotluse esitanud kohus kõrvaldab vaidlustatud määruse tühistamise teel direktiivi 2001/42 rikkumise, mis on toime pandud määruse vastuvõtmise menetluses, siis tekitab ta seeläbi õiguslõnga, mis ei ole kooskõlas asjaomase liikmesriigi kohustusega võtta vastu direktiivi 91/676 ülevõtmise meetmed ning meetmed, mida see liikmesriik peab võtma eespool viidatud kohtuotsuse komisjon *vs.* Belgia täitmiseks.
- 57 Selles osas tuleb sedastada, et eelotsusetaotluse esitanud kohus ei viita vaidlustatud määruse mõju säilitamiseks luba küsides mitte majanduslikele põhjustele, vaid üksnes keskkonnakaitse eesmärgile, mis on üks liidu põhieesmärke, olles ühtaegu nii kõikehõlmav kui ka põhjanev (vt selle kohta 13. septembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-176/03: komisjon *vs.* nõukogu, EKL 2005, lk I-7879, punktid 41 ja 42).

- 58 Seda eesmärki silmas pidades võib eelotsusetaotluse esitanud kohtul keskkonnakaitsega seotud ülekaalukat põhjust arvestades olla erandkorras lubatud kohaldada oma siseriikliku õiguse sätet, mis võimaldab säilitada tühistatud õigusakti teatava mõju, eeldusel et arvestatakse järgmisi tingimusi.
- 59 Esiteks peab vaidlustatud määruse puhul olema tegu meetmega, mis võtab nõuetekohaselt üle direktiivi 91/676.
- 60 Teiseks, eelotsusetaotluse esitanud kohus peab hindama, kas uue määruse – mille artikkel 8 näeb ette, et teatavad vaidlustatud määruse alusel vastuvõetud õigusaktid jäävad jõusse –, vastuvõtmine ja jõustumine võimaldaks vältida vaidlustatud määruse tühistamisest tulenevat kahjulikku keskkonnamõju.
- 61 Kolmandaks, eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tuvastama, et vaidlustatud määruse tühistamise tagajärjeks oleks keskkonnale kahjulikuma õiguslõnga tekitamise vältimine seoses direktiivi 91/676 ülevõtmisega. Nii oleks see juhul, kui tühistamisega kaasneks vee kaitse vähenemine põllumajanduslikest allikatest pärineva lämmastikureostuse eest, kuna see läheks vastuollu kõnealuse direktiivi põhieesmärgiga, milleks on ennetada niisugust reostust.
- 62 Lõpuks ja neljandaks, niisuguse siseriikliku õigusakti mõju säilitamine saab olla õigustatud üksnes ajavahemikul, mis on tingimata vajalik niisuguste meetmete vastuvõtmiseks, mis võimaldavad tuvastatud rikkumise heastada.
- 63 Eelnevat arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et kui liikmesriigi kohtule on siseriikliku õiguse alusel esitatud kaebus niisuguse siseriikliku õigusakti tühistamiseks, mis kujutab endast „kava” või „programmi” direktiivi 2001/42 tähenduses ja kui see kohus tuvastab, et nimetatud „kava” või „programmi” vastuvõtmisel on eiratud selles direktiivis ettenähtud kohustust viia läbi eelnev keskkonnamõju hindamine, siis on see kohus kohustatud võtma kõik oma siseriiklikus õiguses ettenähtud üld- või erimeetmed niisuguse hindamise läbiviimata jätmise heastamiseks, sealhulgas vaidlustatud „kava” või „programmi” peatamine või tühistamine. Siiski, põhikohtuasja konkreetseid asjaolusid arvestades võib eelotsusetaotluse esitanud kohtul erandkorras olla lubatud kohaldada oma siseriikliku õiguse sätet, mis võimaldab säilitada tühistatud õigusakti teatava mõju, tingimusel et:
- kõnealuse siseriikliku õigusakti puhul on tegemist meetmega, mis võtab nõuetekohaselt üle direktiivi 91/676;
 - uue siseriikliku õigusakti – mis sisaldab tegevusprogrammi selle direktiivi artikli 5 tähenduses – vastuvõtmine ja jõustumine ei võimalda vältida vaidlustatud õigusakti tühistamisest tulenevat kahjulikku keskkonnamõju;
 - vaidlustatud õigusakti tühistamise tagajärjeks oleks keskkonnale kahjulikuma õiguslõnga tekitamine seoses direktiivi 91/676 ülevõtmisega, kuna tühistamisega kaasneks vee kaitse vähenemine põllumajanduslikest allikatest pärineva lämmastikureostuse eest, mis läheks vastuollu kõnealuse direktiivi põhieesmärgiga; ja
 - niisuguse õigusakti mõju erandkorras säilitamine hõlmab üksnes ajavahemikku, mis on tingimata vajalik niisuguste meetmete vastuvõtmiseks, mis võimaldavad tuvastatud rikkumise heastada.

Kohtukulud

- 64 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes

Euroopa Kohus (suurkoda)

otsustab:

Kui liikmesriigi kohtule on siseriikliku õiguse alusel esitatud kaebus niisuguse siseriikliku õigusakti tühistamiseks, mis kujutab endast „kava” või „programmi” Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. juuni 2001. aasta direktiivi 2001/42/EÜ teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta tähenduses ja kui see kohus tuvastab, et nimetatud „kava” või „programmi” vastuvõtmisel on eiratud selles direktiivis ettenähtud kohustust viia läbi eelnev keskkonnamõju hindamine, siis on see kohus kohustatud võtma kõik oma siseriiklikus õiguses ettenähtud üld- või erimeetmed niisuguse hindamise läbiviimata jätmise heastamiseks, sealhulgas vaidlustatud „kava” või „programmi” peatamine või tühistamine. Siiski, põhikohtuasja konkreetseid asjaolusid arvestades võib eelotsusetaotluse esitanud kohtul erandkorras olla lubatud kohaldada oma siseriikliku õiguse sätet, mis võimaldab säilitada tühistatud õigusakti teatava mõju, tingimusel et:

- kõnealuse siseriikliku õigusakti puhul on tegemist meetmega, mis võtab nõuetekohaselt üle nõukogu 12. detsembri 1991. aasta direktiivi 91/676/EMÜ veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest;
- uue siseriikliku õigusakti – mis sisaldab tegevusprogrammi selle direktiivi artikli 5 tähenduses – vastuvõtmine ja jõustumine ei võimalda vältida vaidlustatud õigusakti tühistamisest tulenevat kahjulikku keskkonnamõju;
- vaidlustatud õigusakti tühistamise tagajärjeks oleks keskkonnale kahjulikuma õiguslünka tekitamine seoses direktiivi 91/676 ülevõtmisega, kuna tühistamisega kaasneks vee kaitse vähenemine põllumajanduslikest allikatest pärineva lämmastikureostuse eest, mis läheks vastuollu kõnealuse direktiivi põhieesmärgiga; ja
- niisuguse õigusakti mõju erandkorras säilitamine hõlmab üksnes ajavahemikku, mis on tingimata vajalik niisuguste meetmete vastuvõtmiseks, mis võimaldavad tuvastatud rikkumise heastada.

Allkirjad